

ביאורים

הרמב"ם רואה חשיבות רבה בהבנת גודל מעלתו של משה רבנו. גודלה ועוצמתה של נבואת משה, שהיא למעלה מכל נבואה אחרת, היא בסיס חשוב להבנת גודלה של התורה, ולהבנה שאין כל אפשרות שנבואה אחרת תבטל או תחליף את דברי התורה. לכן מקפיד להאריך בהסבר גודל מעלתו תוך כדי הפירוט של יסודות האמונה.

העולם הזה כשלעצמו, רחוק מאוד מעולם הרוח. הקב"ה שברא את העולם, חפץ שישראל יתרוממו ויתעלו ומתוך כך יעלו עימם את העולם ויקרבוהו אל בוראו, כך שהעולם הגשמי יסתדר יותר עם עולם הרוח.

כששתי מציאויות נפגשות זו עם זו, ויש ביניהן פער גדול, באופן טבעי נוצר חיכוך כלשהו. זו הסיבה לכך שיוכלתו של נביא לקבל נבואה, ולזכות לקבל דיבור אלוהי על אף היותו גשמי - מוגבלת. לכן קבלת הנבואה נעשית על ידי אמצעי ולא ישירות (ההבדל הראשון שמנה הרמב"ם). כשאנינו במצב ערני ופועל בעולם הזה אלא ישן (ההבדל השני), כשכוחותיו נחלשים והוא ירא מאד (ההבדל השלישי) ורק כאשר יש החלטה אלוהית מיוחדת הבאה מלמעלה שהדבר יקרה (ההבדל הרביעי).

נבואתו של משה שונה. משה התעלה למדרגה רוחנית כזו עד ש"הגיעה התעלותו מן האנושית עד המעלה המלאכותית ונכלל במעלות המלאכים, לא נשאר מסך שלא קרעו ונכנס ממנו, ולא מנעו מונעו גופני" [דברי הרמב"ם לעיל]. לכן יכול משה להתנבא ישירות מפני הקב"ה, כשהוא ערני בלי שכוחותיו יעזבו אותו, ובעיניו אותו הוא בוחר. דבקוהו של משה בקב"ה הייתה תמידית כך שיכל תמיד לזכות להשראת השכינה. נמצא שעם ישראל הזוכה להופיע בעולם ולקבל תורה, מופיע דווקא מתוך הנהגתו של אדם המבטא את שיא השלמות האנושית, ומראה כיצד העולם הזה מסתדר בשלמות עם עולם הרוח.

הרחבות

• ההבדל בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים

שְׁנֵי נְבוֹאֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עֲלִיו הַשְּׁלוֹם, נִבְדְּלָה מִנְבוֹאֹת כָּל הַנְּבִיאִים. הרמב"ם מונה כאן ארבעה הבדלים בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים: א. הקב"ה דיבר אל משה בצורה ישירה, בלא אמצעי מתווך כמו חלוש. ב. משה קיבל נבואה גם כשהיה ער. ג. לא נחלש גופו ולא נפל עליו מורא גדול. ד. נחה עליו רוח הקודש ברצונו.

הרמח"ל מוסיף שני הבדלים נוספים על אלו שמנה הרמב"ם:

א. "ואמנם ראייתם של הנביאים אינה כמי שרואה את חברו לפניו, אלא כמי שרואהו מאספקלריא. ולא מאחת, אלא כמי שרואה מתוך אספקלריות רבות, שנעתקבהן הצירור מזולזו. ולא עוד, אלא שאין ראייתם אלא כמי שרואה מתוך אספקלריא בלתי מצוחצחת, שאי אפשר לו לראות הנושא בבירור גמור. כך אי אפשר להם לראות הכבוד אפילו אחר כל העתקי הצירורים הללו בבירור" מה- שאין-כן אצל משה רבנו, בו נאמר "פה אל פה אדבר בו" [במדבר יב, ח]. ב. "ועוד, שאר הנביאים לא היו משיגים אלא עניינים פרטים מה שהאדון, ברוך הוא, היה רוצה לגלות להם, אך משה זכה שיגלו לו כל סדרי הבריאה, וניתן לו רשות לחקור את הכל ולחפש הכל, ונמסרו בידו כל המפתחות שנמסרו לבן אדם מעולם, והוא מה שאמר הכתוב "בכל ביתי נאמן הוא", וכן נאמר "אני אעביר כל טובי על פניך" [שמות לג, יט] [דרך ה' ג, ה].

שאלות לדין

מדוע יש צורך להבחין בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים? הרי בסופו של דבר עם כולם דיבר ה'?

הנביא צריך לנגן כדי שתשרה עליו נבואה. מדוע? מה ניתן ללמוד מכך על ניהוגים?

ואחזר ללִבְנֵת זֶה הַיְסוּד הַשְּׁבִיעִי וְאָמַר: שְׁנֵי נְבוֹאֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עֲלִיו הַשְּׁלוֹם, נִבְדְּלָה מִנְבוֹאֹת כָּל הַנְּבִיאִים* בְּאַרְבָּעָה דְבָרִים:

הראשון - כי איזה נביא שהיה לא דבר בו השם יתברך אלא על ידי אמצעי; ומשה - בלא אמצעי, כמו שנאמר: "פה אל פה אדבר בו" (במדבר יב ח).

והענין השני - כי כל נביא לא תבא לו הנבואה אלא כשהוא ישן, כמו שאמר במקומות: "בחלוש הלילה", "בחלוש חזיון לילה" ורבים מענין זה. או ביום, אחר שתפל תרדמה על האדם בענין שיתבטלו ממנו כל הרגשותיו, ותשאר מחשבתו פנויה - כענין חלוש; וענין זה נקרא: "מחזה" ו"מראה", ועליו נאמר: "במראות אלהים". ומשה - יבא אליו הדבור ביום, והוא עומד בין שני הכרובים, כמו שיעדו השם יתברך: "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הפפרת" (שמות כה כב). ואמר יתעלה: "אם יהיה נביאכם יי במראה אליו אתדע בחלוש אדבר בו... לא כן עבדי משה... פה אל פה אדבר בו" (במדבר יב ו-ח).

והענין השלישי - כי הנביא כשתבא אליו הנבואה - ואף על פי שהיא ב"מראה" ועל ידי מלאך - יחלשו כחותיו ויתקלקל בנינו ויגיע לו מורא גדול מאד, כמעט שתצא רוחו ממנו, כמו שבאר בדניאל. כשדבר גבריאל עמו במראה אמר: "ולא נשאר בי כח והודי נהפך עלי למשחית ולא עצרתי כח" (דניאל י ח-ט); ואומר: "ואני הייתי נרדם על פני ופני ארצה" (שם ט); ואומר: "במראה נהפכו צירי עלי" (שם טז) - ומשה, עליו השלום, לא היה כן. אבל יבוא אליו הדבור, ולא ישיגהו רתת ורעדה בשום פנים, כמו שנאמר: "ודבר יי אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו" (שמות לג יא), כלומר: כמו שלא יארע לאדם הרדה מדבור חברו, כן היה הוא משה, עליו השלום: לא היה חרד מן הדבור, ואף על פי שהוא היה פנים בפנים - וזה לחזק דבקוהו בשכל, כמו שזכרנו.

והענין הרביעי - כי כל הנביאים לא תנוח עליהם רוח הנבואה ברצונם, אלא ברצון השם יתברך; שהרי יעמד הנביא ימים או שנים - ולא תבא לו הנבואה. ויבקש מן הבורא שיודיע לו דבר הנבואה ויעמד, עד שינבא אותו אחר ימים, או אחר חדשים; או שלא יודיעו בשום פנים. וכבר היו מהם פתות שהיו מוכינין עצמם ומזככים מחשבותם, כמו שעשה אלישע, כמו שכתוב: "ועתה קחו לי מנגן" (מלכים ב ג טו) ובאה לו הנבואה. ואינו מן ההכרחי שינבא בעת שיכנון לזה. ומשה רבנו, עליו השלום, בכל עת שירצה אומר: "עמדו ואשמעה מה יצוה יי לכם" (במדבר ט ח). ונאמר: "דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש" (ויקרא טז ב). אמרו חכמינו, זכרונם לברכה: "אהרן ב'בל יבא, ואין משה ב'בל יבא" (ספרא אחרי מות).

אמצעי - מתווך בין האדם והאלוהים כמלאך הדומה. בענין - באופן. שיעדו - הבטיחו. רתת - רעדה, רטט. ויעמד - וימתין. ואינו מן ההכרחי - אינו ודאי.

